

Zera Shimshon

by Rabbi Shimshon Chaim Nachmani zt"l

Published Mantua 1778*

Chapter XXVI: Shemini (Lev. 9:1–11:47)

Essay 7. Havdalah and the two portions of wine

כתוב בפרקי דרבי אליעזר נהביאו נמי הטור אורח חיים (סימן רצ"ו), ר' צדוק אומר כל מי שאינו מבדיל על היין במוצאי שבתות או שאינו שומע מאחרים שמבדילים אינו רואה סימן ברכה לעולם. אבל מי שמבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילין הקב"ה קוראו קדוש ועושהו סגולה שצאמר "והייתם לי סגלה מכל העמים" וכו' "ונאבדל אתכם מן העמים להיות לי" עכ"ל.

It is written in Pirkei DeRabbi Eliezer (ch. 20), and the Tur, Orach Chaim (siman 296), also brings it: Rabbi Tzadok says that anyone who does not recite Havdalah over wine at the conclusion of Shabbat, or who does not hear from others who recite Havdalah, never sees a sign of blessing. But one who recites Havdalah over wine, or hears from others who recite Havdalah—the Holy One, Blessed be He, calls him “holy” and makes him a treasure, as it is stated, “And you shall be to Me a treasure from among all the peoples,”¹ “and I have separated you from the peoples to be Mine.”²

צריך עיון איך במצנה זו לבדה קבל האדם כל פה שֶׁכָּר וּמְכַל שֶׁכֵּן דַּאיכָא פְּלוּגְתָא בֵּין הַפּוֹסְקִים אִם הִיא דְּאוֹרְיִיתָא אוֹ דְּרַבְּנָן, וּמָה עָנִן גּוֹדֵל מִצְנָה זוּ. וְעוֹד לְמָה דְּנוֹקָא צָרִיךְ יִין, וְכֵן נִמִּי בְּקִדּוּשׁ. וְהִנֵּה מָה שֶׁאָמְרוּ ז' ל' לֹא נִבְרָא יִין אֶלָּא לְנַחֵם אַבְלִים וּלְשַׂלֵּם שֶׁכָּר טוֹב לְרָשָׁעִים.

It requires investigation how, through this mitzvah alone, a person receives so great a reward—especially since there is a dispute among the halachic authorities whether it is Biblical or Rabbinic—and what is the significance of the greatness of this mitzvah. Furthermore, why specifically is wine required, and likewise for Kiddush. Here is what [the rabbis] of blessed memory said: “wine was created only to comfort mourners and to give good reward to the wicked.”³

* English translation: Copyright © 2025 by Charles S. Stein. Additional essays available at <https://zstorah.com>

¹ Ex. 19:5.

² Lev. 20:26.

³ Sanhedrin 70a; Eruvin 65a.

והכל יובן בהקדים מדרש אחד פְּרַשְׁת גַּם "ויטע פֿרם" בְּשִׁעָה שְׁהִיָּה הוֹלָךְ לִיטַע פֿרם פֿגַע בִּיה שִׂידָא שְׁמַדוֹן אָמַר לוֹ שׁוֹתְפִי עִמָּךְ אֲלֵא הַנְּהַר בְּךָ דְּלֵא מִיעוֹל בְּחִלְקֵי וְאִי עֲלַת בְּחִלְקֵי אֲנָא חֲבִיל בְּךָ. וְנִהוּ הַטַּעַם שְׁאָמְרוּ ו'ל זָכָה מְשַׁמְחוּ לֹא זָכָה מְשַׁמְמוּ, כְּלוּמַר דָּאָם זָכָה יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק קְדוּשָׁה וְאִם לֹא יִכְנָס בּוֹ חֵלֶק הַטּוֹמְאָה, וְלִפִּי זֶה בְּמָקוֹם שְׁנִכְנָסָה בּוֹ מִדַּת הַדִּין, דְּהֵיִינוּ הַמִּיתָה שְׁנִכְנָסָה בְּחֵלֶק הָאָדָם, אִף הָאָדָם יִכְנָס בְּחֵלְקָה וְיִשְׁמָה יִזְן הַרְבֵּה, כְּמוֹ בְּנִימִים קְדֻמוֹנִים הָיוּ שׁוֹתִים עֲשָׂרָה כּוֹסוֹת בְּבֵית הָאָבֶל. וְאִף הַרְשָׁעִים שְׁנִכְנָסוּ לְחֵלְקָה בְּרִשְׁעֵתָם, יִשְׁתּוּ וְיִשְׁתַּכְּרוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִהוּ, לְנַחֵם אֲבָלִים, וְלִשְׁלֵם שְׂכָר טוֹב לְרִשְׁעִים.

All will be understood by first presenting a Midrash in Parashat Noah:

“And he planted a vineyard”⁴—When [Noah] was about to plant a vineyard, the demon Shemadon encountered him. [Shemadon] said to him: “I have a partnership with you. However, be careful that you do not enter into my domain, for if you enter my domain, I will harm you.”

- Gen. Rabbah 36:3

This is the reason for what [the rabbis] of blessed memory said: “It is written: ‘And wine that gladdens [יְשַׁמַּח] [yishamach] the heart of man.’⁵ . . . If one merits, [wine] makes him happy [מְשַׁמְחוּ] [mesamcho]; if one does not merit, it makes him confounded [מְשַׁמְמוּ] [meshamemo].”⁶ That is to say, if he merits, he will have a portion of holiness. But if not, a portion of impurity will enter into him, for Shemadon represents the portion of impurity. Therefore, in a place where the attribute of judgment has entered—namely death, which has entered man’s portion—man too enters into its portion and drinks much wine, as in earlier times they would drink ten cups in the house of mourning.⁷

Likewise the wicked, who have entered its portion through their wickedness, drink and become intoxicated in this world. This is the meaning of what the Gemara says, that wine was created “to comfort mourners and to give good reward to the wicked.”

וְהוֹאִיל שְׁבִינֵן יֵשׁ שְׁנֵי חֵלְקִים וְצָרִיף לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם, לְכֵן כָּל מִי שְׁמַבְדִּיל עַל הַיַּיִן דְּנִקָּא בְּמוֹצָאֵי שְׁבִתוֹת וְאוֹמַר הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, דְּמוֹדָה וְאוֹמַר שְׁהוּא אִיבּוּ רוּצָה לִיכְנָס בְּחֵלְקָה רַק בְּחֵלֶק קְדוּשָׁה, הַקַּב"ה קוֹרְאֵי קְדוּשָׁה וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ סְגוּלָה, דְּהֵיִינוּ דְּבָר חֲבִיב, וּבְכָל כְּנִיסַת יוֹם קְדוּשָׁה נִמְי מְקַדְּשִׁין עַל הַיַּיִן דְּנִקָּא כְּדֵי לְהַכְנִיעַ הַקְּלִיפָה.

Since wine has two parts and one must distinguish between them, therefore anyone who recites Havdalah specifically over wine at the conclusion of Shabbat and says, “Who distinguishes between holy and profane,”⁸ thereby acknowledges and declares that he does not wish to enter that portion of impurity. Rather, he wants to remain only in the portion of holiness. Thus, the Holy One, Blessed be He, calls him “holy” and makes him a treasure, that is, something beloved. At every entrance of a holy day as well, we sanctify over wine specifically in order to subdue the impure *klipah*.

⁴ Gen. 9:20.
⁵ Ps. 104:15.
⁶ Yoma 76b.
⁷ Ketubot 8b.
⁸ Pesachim 103b.

ויבזה יובן מה שאמרו ז"ל בפרק קמא דמגילה חייב איניש לבסומי בפוריאי עד דלא ידע בין ברוך וכו'. דברוך וארוור הם הם השני תלקים שיש בנין, חלק קדושה וחלק טומאה, ומקרי בר ישראל דאית ליה דינא בהדיה גוי, ובאדר ריע מזליה דגוי ומפל שפן ביום הפורים עצמו, כי יום טוב שלגו הוא וחלק הטומאה נכנע ביום ההוא מלפנינו, ומי שישתה יותר מן הראוי לא ירא מפל דבר רע, אדרבא יכניע הסטרא אחרא.

By this we will understand what [the rabbis] of blessed memory said in the first chapter of Megillah (7b): “Rava said: A person is obligated to become intoxicated [with wine] on Purim until he [is so intoxicated] that he does not know [how to distinguish] between cursed is Haman and blessed is Mordecai.” For “blessed” and “cursed” are the very two parts that exist in wine: a portion of holiness and a portion of impurity. [The portion of holiness] is called “a Jew who has judgment against him by a gentile,” but in Adar the fortune of the gentile is weakened, and all the more so on the day of Purim itself, for it is our festival and the portion of impurity is subdued before us on that day. One who drinks more than is proper need not fear any evil thing; on the contrary, he will subdue the *Sitra Achra* (i.e., the side of evil).

ונהו הטעם שתיקנו ארבע כוסות של יין בליל פסח זכר לארבע גאולות, וקשה למה דנקא בנין, ואיתא במדרש על פסוק "כי יפלא לנדר נדר נזיר", "אל-תרא יין כי יתאדם" הקב"ה מזהיר את הגויים שלא יכבידו עול קשה על ישראל, הדא הוא דקתיב "אל-תרא יין כי יתאדם", מהו "כי-יתן (בכיס) [בפוס] עינו", "בכיס" קתיב שהם גותנים עיניהם בכיסם של ישראל, אמר לו הקב"ה "אחריתו כנחש ישך" עכ"ל.

This is the reason they instituted four cups of wine on the night of Pesach, corresponding to the four [expressions of] redemption.⁹ A difficulty is why specifically with wine? It is brought in the Midrash on the verse, “If a man or woman clearly utters a vow of a Nazirite”¹⁰:

“Do not look at that red wine as it gives its eye [i.e., its color] to the cup.”¹¹ The Holy One, Blessed be He, warns the nations not to impose a heavy yoke upon Israel. This is what is written, “Do not look at that red wine.” What is the meaning of “when it gives its eye to the cup”? In the Masoretic text, it is written “when it gives its eye to the purse” [בכיס] [*ba'cis*] but is pronounced and generally interpreted as “when it gives its color to the cup” [בפוס] [*ba'cos*]. But as written, it can also be interpreted that [the nations] set their eyes on the purse of Israel [i.e., upon our wealth]. The Holy One, Blessed be He, said to him: “In the end, [wine] bites like a snake.”¹²

- Num. Rabbah 10:2

⁹ Yerushalmi Pesachim 10:1 (referring to Ex. 6:6-7: “I will free you from the labors of the Egyptians and deliver you from their bondage. I will redeem you with an outstretched arm and through extraordinary chastisements. And I will take you to be My people”).

¹⁰ Num. 6:2.

¹¹ Prov. 23:31.

¹² Prov. 23:32.

והמדרש הזה תמוה דמה ענין אזהרה זו על היין ועל הכוס, ועוד מהו הנחש, דכתיב אחריתו כנחש. וכמה שכתבנו ניקח שפיר, לפי שבין יש שני שותפים, יש חלק הטוב ויש חלק הרע, ומי שמשמכר שותה יותר מחלקו ונכנס בחלק הרע, והוא דומה ממש לישראל שפיון שחטאו והקב"ה מוסרם ביד גויים, הגויים אין להם רשות עליהם אלא למחצה, יען יש גם חלק הקב"ה בישראל, והנכרים יש להם ללמוד מהיין שלא ליכנס בתחום שאינו שלהם, כי אז יונקו והקב"ה יתרה אפוא בהם, ולכן על פסוק "אל-תרא יין" סמך אזהרה זו לאומות.

This Midrash is puzzling: what is the connection of this warning against the nations regarding confiscation of Jewish property to wine and to the cup?

Furthermore, what is the significance of the serpent, as it is written, “its end is like a serpent”?

But according to what we have written, it is well explained, since in wine there are two partners—there is a good portion and an evil portion. One who becomes intoxicated drinks more than his share and enters the evil portion. This is exactly analogous to Israel: when they sin and the Holy One, Blessed be He, delivers them into the hand of the nations, the nations have no authority over them except partially, since there is also a portion of the Holy One, Blessed be He, in Israel. The nations should learn from wine not to enter a domain that is not theirs, for then they will be harmed and the Holy One, Blessed be He, will be angered against them. Therefore, upon the verse “Do not look at wine,” this warning to the nations is attached.

והנה המצרים עברו על זה ושעבדו בהם יותר מדאי וגזרו עליהם ארבע גזרות קשות, והקב"ה גאל אותנו מידם בארבע לשונות של גאולה, לפי שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה עשה בהם ארבעה משפטים ונקמות כנגד ארבע גזירות, שפנגד השעבוד הקשה רצה שוינצלו את מצרים, שינתנו להם שכרם במה ששעבדו בהם יותר מדאי, וכנגד שאר העבירות שהיו משתמשים בישראל הביא עליהם המכות מדה כנגד מדה, כדאיתא במדרש ועיי"ש. וכנגד העצות שעשו למעט את ישראל כדכתיב "הבה נתחכמה לו פון-ירבה" "אם-בן הוא ונקמתו אתו", או כמו שפרש רש"י נתחכמו למושיען של ישראל, ובאומת חושב המחשבה כמעשה, הביא עליהם המכות בכורות, וכנגד "כל-הבן הילוד היארה תשליכהו", לכן "סוס ורכבו רמה בים" וכדי לעשות זכר לנס הזה, תיקנו חכמים בליל פסח ארבעה פוסות של יין, כדי לשאול נקמה מאויבינו שמשעבדו אותנו יותר מדאי, וזהו שאנו אומרים "שפך חמתך ועוד, כדי להודות להקב"ה שאף פשאנו חוטאים יש לו חלק עמנו ו"אל-יעזבונו ואל-יטשנו".

Behold, the Egyptians transgressed this and enslaved them excessively and decreed upon them four harsh decrees,¹³ and the Holy One, Blessed be He, redeemed us from their hand with four [expressions of] redemption. For all the attributes of the Holy One, Blessed be He, are measure-for-measure: He carried out upon them four judgments and acts of vengeance corresponding to the four decrees. Corresponding to the harsh enslavement, He willed that they empty out Egypt, that they should give them their wages for having enslaved

¹³ Ex. 1:14 (“They embittered their lives with hard labor”); Ex. 5:7 (“You shall no longer provide the people with straw for making bricks as heretofore; let them go and gather straw for themselves”); Ex. 1:16 (“When you deliver the Hebrew women, . . . if it is a boy, kill him”); Ex. 1:22 (“Then Pharaoh charged all his people, saying, ‘Every boy that is born you shall throw into the Nile’”).

them excessively. Corresponding to the other sins in which they exploited Israel, He brought upon them the plagues measure-for-measure, as is stated in the Midrash (Tanchuma, Parashat Bo 4), and see there.

Corresponding to the schemes they made to diminish Israel, as it is written, “Let us act cunningly with them, so that they may not increase,”¹⁴ and “if it is a boy, kill him,”¹⁵ or as Rashi explains, they acted cunningly against the Savior of Israel, i.e., against G-d, and among the nations, a thought is considered like an action. Thus, He brought upon them the plague of the firstborn. Corresponding to “every son that is born you shall cast into the Nile,”¹⁶ therefore “horse and rider He cast into the sea.”¹⁷

In order to commemorate this miracle, the Sages instituted on the night of Pesach four cups of wine, in order to seek vengeance from our enemies who enslave us excessively. This is what we say, “Pour out Your wrath upon the nations that do not know You,”¹⁸ in order to give thanks to the Holy One, Blessed be He, that even when we sin, He has a portion with us and “may we never be abandoned or forsaken.”¹⁹

וּבְדִרְךָ זֶה יוֹבְנוּ פְּסוּקֵי מִשְׁלֵי "כִּי לֹא יִשְׁנוּ" וְכוּ' עַד "לֹא יָדְעוּ בְּמָה יִכְשְׁלוּ". וּבְלֵא הָאֲרִיכוֹת בְּדִקְדוּקֵי הַמִּצְטַרְכִּים, אֲמַרְיִנוּ בְּמִצְיֵא פֶרֶק ז' ר' אֶלְעָזָר בֶּן ר' שְׁמַעוֹן אֲשַׁכַּח לֵהוּוּא פְּרַהֲגוֹנָא דְקָא תְּפִיס גַּנְבֵי וְכוּ', אָמַר לִיה תָּא אֲגַמְרֶךָ הֵיכִי תַעֲבִיד, עוֹל בְּאַרְבַּע שְׁעֵי לְחִנּוּאָתָא פִּי חֲזִית אִינִישׁ דְקָא שְׁתִּי חֲמֵרָא וְקָא נְקִיט כְּסָא בִּידֵיהּ וְקָא מְנַמְנֵם שְׁאוּל עֲלוּיָהּ, אִי צוֹרְבָא מְרַבְּנוּ, אֲקִדוּמֵי קָדִים לְגַרְסִיָּה, אִי לָא, גַּנְבָא הוּא וְתַפְסִיָּה ע"כ.

In this manner, the verses of Proverbs will be understood:

For they cannot sleep unless they have done evil; unless they make someone fall they are robbed of sleep. They eat the bread of wickedness and drink the wine of lawlessness. The path of the righteous is like radiant sunlight, ever brightening until noon. The way of the wicked is all darkness; **they do not know what will make them stumble.**

- Prov. 7:16–19

Without elaborating on the necessary grammatical details, we say in Bava Metzia, chapter 7:

Rabbi Elazar son of Rabbi Shimon encountered a certain officer who was seizing thieves, etc. . . . He said to him: “Come, I will teach you how to act. Enter the tavern at the fourth hour; when you see a man who is drinking wine and holding a cup in his hand and dozing, inquire about him. If he is a Torah scholar, he rose early to his learning. . . . If not, he is a thief—seize him.”

- Bava Metzia 83b

¹⁴ Ex. 1:10.

¹⁵ Ex. 1:16.

¹⁶ Ex. 1:22.

¹⁷ Ex. 15:1.

¹⁸ Pesach Haggadah, Barech.

¹⁹ I Kings 8:57.

ולכן אמר הכתוב הגנבים אינם ישנים "אם-לא גרעו", כי כל הלילה הם גוזלים וחומסים, ובבא עת הסעודה היינו שעה רביעית ונקטי פסא בידיהו, דהיינו "כי לחמו להם רשע ונין חמסים ישתו", אז אם ישנו, אם יהיה צורך מרבנו קדים לגרסיה ו"וארח צדיקים" וכו', אמנם "דרך רשעים" שעתה ישנים פאשר עושים האנשים באפילה, דהיינו בלילה יהיו נתפסים למכות, והם "לא ידעו במה יפלו", כי לא חשבו בדעתם לעולם שיפירו להם בני אדם, ולפי שהם נכנפו לרשות שאינו שלהם לגנוב ולגזול כך הטומאה שיש בינו גונב חיהם מן העולם.

Therefore, the verse says that thieves cannot sleep unless they have done evil, for all night they rob and plunder, and when the time of the morning meal arrives, namely the fourth hour. If they hold a cup in their hand—that is, “They eat the bread of wickedness and drink the wine of lawlessness.”

Then if they sleep: if he is a Torah scholar, he rose early to his learning and “the path of the righteous is like radiant sunlight, ever brightening until noon.”

That is, for a Torah scholar, being dozy at the fourth hour is a sign of blessing, because it implies he was awake since dawn (the “radiant sunlight”) engaged in his portion of holiness, Torah learning. For the thief, however, it is a sign of lawlessness, as he was awake all night in the portion of impurity.

But “the way of the wicked” is that now they sleep, as people act in darkness, that is, at night they will be seized by the authorities, and they do not know at what they will stumble. For they never considered that people would recognize them. Since they entered a domain that is not theirs to steal and to rob, so too the impurity that is in wine steals their lives from the world.

* * *